

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als archeologische site van het Celtic Field complex van Brink- Heiberg in Herentals

Rechtsgronden

Dit besluit is gebaseerd op:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot delegatie van beslissingsbevoegdheden aan de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;
- het besluit van de Vlaamse Regering van 2 oktober 2019 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 8, §1, 2°.

Procedurestappen en vormvereisten

Dit besluit kwam tot stand volgens de procedurestappen en de vormvereisten, beschreven in:

- het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1 tot en met 6.1.8,
- het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, artikel 6.2.1.

De volgende procedurestappen en vormvereisten zijn vervuld:

- de erfgoedwaarden zijn onderzocht;
- de resultaten van het onderzoek zijn opgenomen in een beschermingsdossier.
- advies over de bescherming van het onroerend goed werd gevraagd aan:
 - het college van burgemeester en schepenen van de gemeente Herentals op 23 november 2023,
 - de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid bevoegd voor omgeving, mobiliteit en openbare werken en landbouw en visserij op 23 november 2023,
 - de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed op 23 november 2023.
- de behandeling van de adviezen is opgenomen als bijlage bij dit besluit.
- de zakelijkrechthouders zijn op de hoogte gebracht van het ontwerp van de voorlopige bescherming op 23 november 2023.
- de zakelijkrechthouders gaven opmerkingen.
- de behandeling van de opmerkingen van de zakelijkrechthouders is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Motivering

De site van het Celtic Field complex van Brink-Heiberg is een archeologisch complex dat getuigt van een intensieve ontginning van het landschap in de periode van de late bronstijd en ijzertijd, met onder andere de installatie van het Celtic Field complex, een systeem van prehistorische akkers.

We kunnen voor deze periode spreken van een georganiseerd en gestructureerd landschap, waarin wonen, economische aspecten zoals landbouw, en sacrale aspecten zoals religie en begraving, een plaats kregen. We kunnen in het gebied dan ook archeologische structuren verwachten zoals woon- en begraafplaatsen, akkers, resten van artisanale activiteiten, ... De gefossiliseerde staat van dit uitgestrekte prehistorische cultuurlandschap biedt dan ook het potentieel om de leefwijzen, ideeën en rituelen van deze periode te onderzoeken.

Een belangrijk aspect in dit verband is de uitgestrektheid van dit onder bos gelegen gefossiliseerde cultuurlandschap. Dankzij het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen zijn op verschillende andere plaatsen in de Kempen nog verschillende andere Celtic Field complexen gedetecteerd, die echter dikwijls van beperktere oppervlakte zijn en in meer versnipperde vorm zijn bewaard. Niet alleen op lokaal niveau, maar zelfs in vergelijking met de complexen gekend op supra-regionaal niveau (noordwest-Europa) zijn deze Celtic Field complexen over uitzonderlijk grote oppervlaktes bewaard gebleven.

Gezien de uitgestrektheid, goede bewaring en associatie met andere gekende archeologische sites en vondsten heeft het Celtic Field complex van Brink-Heiberg een zeldzame hoge representativiteit voor een ontginningslandschap uit de periode van de late brons- en ijzertijd. Naast deze structuren bevinden zich nog in de topografie bewaarde bomkraters uit de Tweede Wereldoorlog in het gebied.

De archeologische site is gedeeltelijk gelegen binnen de speciale beschermingszones Habitatrictlijn gebied 'Vallei van de Kleine Nete met brongebieden, moerassen en heiden'; de zone ten zuiden van de spoorweg maakt deel uit van het VEN/ IVON- gebied 'De Vallei van de Kleine Nete benedenstrooms'. De gehele zone ligt binnen de zones voor soortenbeschermingsprogramma's voor heivlinder en porseleinhoen; enkele kleine zones binnen het gebied zijn gekarteerd als historisch permanent grasland. Ook het Natuurrichtplan 'Heuvelrug- benedenstrooms' is van toepassing en het 'Bosbeheerplan boscomplex Herentals-Lichtaart'. Tot slot zijn ook de Natuurbeheerplannen 'Heiberg-Snepkensvijver' van toepassing op een gedeelte van de afgebakende zone.

Gezien de vooropgestelde beheersdoelstellingen en bijzondere maatregelen van de bescherming als archeologische site geen restricties opleggen naar inrichting van het gebied, heeft dit geen gevolg voor de doelstellingen van de speciale beschermingszones.

Juridisch kader

Dit besluit sluit aan bij de volgende regelgeving:

- het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu, artikel 36ter, §3 en §4.

DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED BESLUIT:

Artikel 1. De volgende onroerende goederen worden voorlopig beschermd als archeologische site:

Celtic Field complex van Brink-Heiberg, Bosbergen zonder nummer in Herentals, bij het kadaster bekend als: Herentals, 1ste afdeling, sectie B, perceelnummers 374K (deel), 375C, 375D, 376D, 376E, 377E, 387C, 387D, 387/2A, 387/2B, 402C, 402D, 433A, 434A, 435A, 436G, 436H, 436K, 436L, 437A, 437B, 438E, 438F, 438G, 438H, 440C, 441M, 441S (deel) en 442B (deel).

Het plan met de aflijning en de plaats van aanplakking van het bericht over het openbaar onderzoek is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de archeologische site is opgenomen als bijlage bij dit besluit.

Art. 2. De archeologische site heeft archeologische waarde.

De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van de archeologische site zijn:

- 1° sporen, structuren en artefacten afkomstig van bewoning, begraving, landbouw en andere activiteiten van de periode van de late- bronstijd- ijzertijd.
- 2° in de topografie bewaarde restanten (wallen) van zogenaamde 'Celtic Field'/akkers.
- 3° twee in de topografie bewaarde bomkraters uit de Tweede Wereldoorlog.

Art. 3. De beheersdoelstellingen voor de archeologische site zijn:

- 1° De bescherming van de site Celtic Field complex van Brink-Heiberg als archeologische site heeft in de eerste plaats een 'behoud in situ' als doel. Een belangrijk aandachtspunt in dit kader is het behoud van het microreliëf van de nog aanwezige Celtic Field wallen. Dit geldt eveneens voor de aanwezige bomkraters uit de Tweede Wereldoorlog. Het vermijden van destructieve bodemingrepen is dus wenselijk;
- 2° Het voortzetten van het landgebruik als bos vormt de beste garantie op het behoud van de topografie van de Celtic Fields en andere structuren. Wanneer dit landgebruik gewijzigd wordt (bijvoorbeeld omzetting naar heide) of bij andere doelstellingen dan is het noodzakelijk dat er bij de uitvoering ervan (het rooien van het bos of andere werkzaamheden) rekening gehouden wordt met de Celtic Field structuren;
- 3° Aan de zichtbare Celtic Field structuren kan door berijding met zware machines door spoorvorming, compactie en erosie ernstige schade toegebracht worden. Dit dient zo veel mogelijk vermeden te worden. Wanneer dit niet mogelijk is, kan de impact ervan geminimaliseerd worden door:
 - a) in droge periodes te werken om spoorvorming te beperken;
 - b) gebruik te maken van een optimaal patroon van routes en vaste exploitatiewegen om het aantal rijbewegingen te beperken:
 - I. optimaal gebruik van actuele wegen;
 - II. vooruit- en achteruit langs dezelfde route, of vooruit langs een nieuwe route en terug langs een al gebruikte route te bewegen;
 - III. bij elke exploitatie telkens dezelfde routes gebruiken (vaste exploitatiewegen).
- 4° Het vellen van bomen geniet de voorkeur boven rooien;
- 5° Bij het verschrallen van de bodem dienen volgende aandachtspunten in acht te worden genomen:
 - a) (manuele) strooiselroof stelt geen problemen. Plaggen en ontgronden in de zones met op het Digitaal Hoogtemodel zichtbare Celtic Field structuren wordt bij voorkeur vermeden (cf. ook artikel 5.4). Begrazing, maaien of chopperen kunnen hier als alternatief gebruikt worden. Bij chopperen dient echter het microreliëf gevolgd te worden en mag er niet dieper gewerkt worden dan strikt noodzakelijk;
 - b) ook in de zones waar geen Celtic Field wallen zichtbaar bewaard zijn wordt er bij voorkeur niet geplagd of ontgrond. Indien wel wordt geplagd, is het wenselijk dat gebruik gemaakt wordt van een bak die ook zijdelings kan kantelen;
 - c) voor Celtic Field structuren die in heide komen te liggen is een begrazing een preferentiële vorm van beheer;

6° De belangrijkste waarde van archeologische sites, hun kennispotentieel, wordt zonder uitzondering gereduceerd bij een omzetting naar een ex situ-archief. In situ-bewaring is dan ook de enige manier om het kennispotentieel van sites op lange termijn te vrijwaren. Indien ingrepen toch niet vermeden kunnen worden, moet het kennispotentieel van de archeologisch beschermde site omgezet worden naar kennis door middel van wetenschappelijk onderzoek. Aangezien opgraven het vernietigen van alle in de bodem opgeslagen informatie betekent, is een hoge kwaliteit van eventueel preventief onderzoek van zeer groot belang, bij uitstek bij beschermde sites. Doorgedreven verwerking en publicatie zijn noodzakelijk om ex situ het kennispotentieel van de in situ-bewaring zo goed mogelijk te benaderen en zijn dus eveneens essentieel. Bij eventueel preventief archeologisch onderzoek wordt dan ook best getracht de nieuw verworven kennis maximaal in te passen in het geheel van de reeds aanwezige kennis over de site en zijn omgeving, en de kennis van dergelijke sites in Vlaanderen.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker houden de archeologische site in stand en onderhouden ze door:

- 1° de archeologische site als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade door brand, bliksem, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van de archeologische site regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood.
- 5° wanneer structuren van het Celtic Field complex worden aangetast door graafwerkzaamheden dient er steeds aandacht te zijn voor de registratie en natuurwetenschappelijk onderzoek van deze structuren. Bovendien kunnen er nog nederzettingssporen of sporen met een funeraire of religieuze context aanwezig zijn binnen het Celtic Field complex. Indien locaties worden getroffen waar de opgeworpen wallen nog wel duidelijk stratigrafisch te herkennen zijn, zijn deze van groot archeologisch belang.

Art. 5. Een toelating is vereist voor de volgende handelingen aan of in de archeologische site:

- 1° het wijzigen van het microreliëf;
- 2° elke handeling die een aanzienlijke wijziging van de landschapkenmerken tot gevolg heeft;
- 3° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 4° graafwerken in functie van natuurbeheer (plaggen, chopperen, frezen, ...);
- 5° het plaatsen van ondergrondse leidingen;
- 6° het aanleggen of wijzigen van wegen en paden;
- 7° het rooien van bomen;
- 8° het omzetten van bos naar gras-, heide of akkerland.

Er is geen toelating vereist voor:

1° regulier onderhoud;

2° passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood.

Brussel,

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed,

Matthias DIEPENDAELE